

Öyle şey olur mu, diye sorabilirsiniz. Geçmiş, geçmiştir, değişmez olarak düşünebilirsiniz.

Hayır, geçmiş değişir ve sürekli olarak yeniden ve yeniden yazılır.

Geçmişin olayları aynı kalır ama yorumları önemli değişikliklere uğrayabilir.

Mesela geçmişin bir bölümüne ilişkin yeni bilgiler bulunmuştur, bu nedenle eski değerlendirmeler farklılaşabilir.

Ya da geçmişteki şu veya bu önemli olayın yorumu değişir. Geçmişte önemli gibi görünen önemsizleşebilir ya da tersi olabilir.

Bu nedenle geçmiş hiçbir zaman tükenmiş değildir, sürekli yeniden yazılır.

Daha iyi anlaşılması için kendi pratiğimden örnek vereyim.

1982 Ağustos'unda kuruluşunda en fazla fonksiyon taşıdığım örgütten ayrıldım. Hapiste kaldığım üç yıla yakın süre boyunca örgüt fazlasıyla kirlenmişti. Birkaç ay kaldığım Suriye'de örgütün Muhabarat'ın uzantısı durumuna geldiğini gördüm ve kısa sürede bu ülkeden gittim.

Ayrı örgüt kurabilirdim ama yapmadım. 1982'de her tarafta birlik rüzgarları esiyordu, herkes birlikten söz ediyordu. Hem bunu onaylayıp hem de farklı örgüt kurmak garip olacaktı. Başka örgüte geçtim.

25 yıl kadar arkama dönüp bakmadım.

Sonra Demirel'in sevdiğim sözünü hatırladım: boş kaleye gol atmak marifet değildir. Bir de baktım ki, boş kaleye gol atıp duranlar ayrıldığım örgütün tarihini kendilerine göre değiştirmeye kalkmışlar.

Birbirlerini sevdikleri söylenemeyecek birkaç ayrı kümelenme vardı.

Önce Türkiye'de Sosyalist Örgütler kitabının yazarını aradım. Kitabın sonraki baskısında örgütlerle ilgili bölüm tümüyle değiştirildi. Kolay oldu çünkü bu örgütün tarihinden beni çıkarmak mümkün değildir.

Ardından kendisini pek yukarılara yerleştirmeye çalışan Suriye'deki Muhabarat elemanııla fena hesaplaştım. Hesaplaştık demek daha doğru olur. Çok kötü düştü. Muhabarat içinde de yükselememiş garibim ama bu onun sorunudur.

Arkasından 2000'li yıllarda Almanya'da bulunan Rıza Salman ile çok kısa süren çelişki geldi. İyi adamdır ama anlaşılan ortama uymuştu. Beni tanıdığı için kısa sürede çözüme ulaştık, iddialarından vazgeçti.

Bir başkası daha vardı. Ne diyeyim, hapishane kurnazı olmuş ama bu alanda ihtisas yapmış birisiyim. Isparta hapishanesinde aylarca sürgün gelen İstanbul mahkumuyla aynı koğuşta yaşadım. 1970'li yılların ikinci yarısında siyasilerin hapishanelerdeki önemli müttefikleri İstanbul mahkumudur. Uyanıktır, politik bilinci diğer adlilere göre yüksektir.

Kaleyi boş zanneden bu kişiyi halletmek zor olmadı.

Bütün bunların temelinde yatan nedir, diye sorarsanız, 1982'den başlayarak gösterilen sürekli

başarıdır. Bu başarının yeri önce Paris ardından Almanya idi ama Türkiye’de de herkes biliyordu. Hem örgütün ülkede çıkan legal yayın organlarında sürekli yazıyordum ve hem de Yazın Dergisi 11 yıl kadar hem Türkiye hem de Almanya’da yayınlandı.

Bu başarı olmasaydı, geçmişî geri almak daha zor olurdu.

Sosyalist ülkelerin tarihleriyle ilgili yazdığım kitaplarda sürekli şu yöntemi uyguladım: sondan başa doğru gitmek. Bu ülkelerde ne oldu, dağılmaya nasıl gelindi? Baştan başlayıp inceleme yaparak cevabı bulamazsınız. Sondan başlamanız gerekir. Sondan başlayarak süreci kavarsanız, ardından başa dönebilirsiniz.

O tarihin ana çizgilerini kavramadan baştan başlayarak ilerlemeye kalkarsanız, kaybolursunuz.

Geçmişî geri aldıktan, doğru olarak yeniden yazdıktan sonra –biraz eksik var gerçi, onları da tamamlarım- durumu hala anlayamamış olanlarla çatışmanın gereği kalmadı.

Mesela Suriye’deki tip yazdığım kitapları yetersiz mi buluyormuş...

“Ben üç üniversite bitirmiş adamım, sanat okulu mezunuyla muhatap olmam” dersiniz, yeterlidir.

Hapishanedeyken Rus sosyalistleriyle ilgili dökümanter bir film izlemiştim.

1905 devrimi sonrasında sürgüne giden Lenin ve Troçki Londra’da Karl Marx’ın mezarı başında karşılaşırlar.

Troçki, “tarih seni dipnot olarak bile anmayacak,” der.

Lenin de “o tarihi kimin yazacağına bağlıdır” cevabını verir.

Hatırlarsınız, ikide bir “tarih unutmaz” gibi belirlemeler yapılır.

Kim bu tarih? Kişi midir, örgüt müdür, kimdir?

Tarih insanlar tarafından yapılan ve sürekli yeniden değerlendirilen bir akıştır.

Ancak tarihin ne olduğunu bilmeyenler “tarih unutmaz”, “tarih affetmez” gibi belirlemeler yaparlar.

Tarih yoktur, tarihler vardır. Tarih herkesi haklı çıkaracak kadar çelişkili olaylarla doludur.

Saçma bir görüş bile savursanız, tarihten kendinizi haklı gösterecek örnekler bulabilirsiniz.

Şu sıralar Yugoslavya tarihini yoğun olarak okuyamadım, arada bir bakıyorum ve zenginlik karşısında ilgim gittikçe artıyor.

Faşizme karşı birlikte savaş, ülkenin kurtuluşunu sağla, geçmişin sorunları konuşulup çözülsün, 40 yıl birlikte yaşa, ardından ortam değişsin ve çözüldü sanılan o sorunlar farklı yorumlarla yeniden ortaya çıksınlar...

Ardından iç savaş...

Geçmiş sürekli yeniden yorumlanır, yeniden yazılır...

Dün kardeş olanlar savařacak duruma gelebilir.

İşte 1945 sonrası Yugoslavya tarihi...

Yazacağım yazacağım...